

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

**II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

23 листопада 2017 р.

РІВНЕ 2017

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

**II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

23 листопада 2017 р.

РІВНЕ 2017

УДК 81.2

*Н.Ю. Тарасюк, канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне*

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА ПАРАДИГМА СЛОВОТВІРНОГО ЗНАЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО АД'ЄКТИВА

Вивчення поняття словотвірного значення є дискусивним та пов'язане зі складністю виокремлення явища словотвірного значення як такого, котре визначається вченими неоднозначно, що призводить до різнопланової акцентної бази системних ознак, які корелюють у структурі значень словотвірної системи. Так, Б.Н.Головін бачить словотвірне значення поряд з лексичним та граматичним, проте визначає його як проміжне між ними (4, с. 129). Досить поширеною є теза щодо зв'язку словотвірного значення з семантикою лексеми (1, 7), де словотвірне значення розглядається як таке, котре спирається на твірну лексему чи на словотворчий формант. Вказуючи на складність тлумачення словотвірного значення, що спричинене особливістю словотвірної системи мови, Є.А.Земська пов'язує дане поняття з виокремленням конкретного значення, закріпленого за певним словотворчим формантом, актуалізованого в межах типу словотворення (5). На зв'язок словотворення з лексикологією та граматику, а отже з лексичним та граматичним значеннями вказують праці В.В.Виноградова, А.І.Смирницького, М.Д.Степанової та інших вчених (2, 8, 9). Г.О.Винокур виокремлює похідне слово як таке, котре уособлює словотвірне значення (3). Є.С.Кубрякова демонструє розуміння проблеми словотвірного значення з урахуванням умов функціонування словотвірної системи в координатах системи номінації (6).

Тісний зв'язок словотвору з лексикою та граматику ґрунтується на функціонально обумовленій сутності творення похідних лексем, які визначають словниковий склад мови засобами словотворення. У даному контексті набуває актуальності дослідження словотвірного значення як одиниці змістового вираження словотворчої моделі в межах системи лексичних новоутворень. *Метою* нашого дослідження є формалізація поняття словотвірного значення засобами актуалізації

лексико-граматичної парадигми в системі координат словотворення французької мови. Вивчення особливостей організації словотвірного значення виокремлює проблему співвідношення твірної та похідної лексем в системі складових словотвору. Отже, ми розуміємо *словотвірне значення* як значення словотворчого типу та словотворчої моделі, що визначається функціональністю словотворчих формантів та ознакою похідності, котра зумовлена лексико-граматичною парадигмою твірної та похідної лексем. Лексична парадигма словотвірного значення похідної лексеми формалізується структурно-семантичним співвідношенням основ похідної та твірної лексем, актуалізованих значенням словотворчих формантів на синтагматичному та парадигматичному рівнях. Одним із напрямків вивчення семантичної складової словотвірного значення ми бачимо дослідження словотворчих рядів, ознакою яких є: спільність граматичної категорії частини мови твірних основ та спільність значення словотворчих афіксів. Семантичний аналіз лексеми корелює зі словотвірним значенням, яке впливає на тенденції у визначенні та закріпленні морфемних форм слів. Визначення словотвірного значення дериваційних лексем дозволяє вивчати морфематичний тип як опосередкований стосовно до словотворчого типу. Вивчення семантики похідних лексем дозволяє говорити про виокремлення морфемних сем лексеми як складових словотворчих та морфематичних типів, які однаково актуалізують семантику у окремій лексемі. Словотвірне значення впливає на тенденції у визначенні та закріпленні морфемних форм слів у аспекті семантичного аналізу лексеми. З точки зору визначення семантики окремої лексеми важливою є актуалізація її морфематичного типу та семантики її морфемних сем. З точки зору узагальнення семантичних характеристик лексем як класу певної граматичної категорії важливим є формування їх словотвірного значення, яке моделює семантику усієї похідної лексеми та значення її словотворчих афіксів. Дослідження семантики похідних лексем актуалізує вплив словотворчих афіксів на загальний зміст похідного слова та виявляє умотивованість даного змісту шляхом вивчення семантики твірної основи та кореляції усіх словотворчих складових лексеми, що утворюють один словотворчий тип. Актуалізація семантичного значення морфолого-структурних

елементів у словотворчих типах залежить від словотворчих тенденцій, що виявляються у процесі утворення похідних лексем. Семантичне значення морфем як складових словотворчих типів окремо від лексематичного рівня існувати не може. Лише взаємодіючи одна з одною, згідно з законами словотворення, морфемі мають здатність утворювати семантичне поле усієї лексеми. Однією з ознак залежності семантичного значення від словотворчих тенденцій є актуалізація семантики суфіксальних морфем відповідно до значення твірної основи, яка утворює словотвірне значення похідної лексеми. Так, найуживаніший у прикметниках французької мови словотворчий суфікс *-é,ée* має дещо різні відтінки у похідних відіменникових та у похідних віддієслівних прикметниках. Прикметники, утворені від дієслів, виявляють ознаку пасивної дії, співпадаючи зі значенням пасивних дієприкметників: « *borné,ée. adj.* < *borner. v.* (1. *Qui a des bornes. Qui est limité, arrêté par un obstacle. Vue bornée, Horison borné*); *brûlé,ée. adj.* < *bruler. v.* (1. *Qui a brulé. Couleur de pain brûlé*)(11). Відіменникові похідні прикметники виявляють значення якості як ознаки предмету: « *bistré,ée. adj.* < *bistre. n.* (*Qui a la couleur du bistre. Un teint bistré*) ; *bouqueté,ée. adj.* < *bouquet. n.* (*Qui a du bouquet. Un vin bouqueté*) (11). У даному контексті важливо зазначити, що властивість словотворчого суфіксу *-é,ée* семантично виявляти якість поняття конкретизується за умови структурної умотивованості значення похідного прикметника, яка передбачає умотивованість граматичною категорією частини мови в умовах структурної умотивованості в межах морфологічної системи. Участь афіксів як засобів словотворення у творенні афіксальних словотворчих типів сприяє вияву синтетичних ознак у лексемі та розгляду семантичної структури похідної лексеми з огляду на послідовну систематизацію морфемних сем словотворчої моделі. Словотворча активність суфіксальних морфем французьких прикметників домінує порівняно зі словотворчою активністю префіксальних словотворчих формантів, що вказує на вищий рівень синтетизму між префіксами та кореневими морфемами порівняно з суфіксами та кореневими морфемами. Суфіксальні морфемі досить чітко виражають граматичну категорію частини мови, проте результати дослідження суфіксальної системи прикметників у

французькій мові виокремлюють достатню кількість суфіксів, що утворюють окрім прикметників інші граматичні категорії частини мови. Йдеться про такі суфікси, як: *iste, aire, eur(e), (a)teur(trice), , ard(e), age, ement*. На наш погляд, саме явище семантичної деривації мотивує словотворчу активність вказаних суфіксальних морфем у прикметниковому словотворенні. У випадку утворення прикметників від інших частин мови доцільно говорити про конверсію радикальних морфем похідних лексем, яка не спостерігається у дериваційних процесах на основі твірної ад'єктивної семи. Якщо утворення прикметників від інших частин мови фіксує ад'єктивізацію, що номінативно виражено семами твірних основ, то деривація на базі ад'єктивних твірних основ фіксує ознаку у семах твірної основи та суфіксальної словотворчої морфемі.

Щодо системи номінації, то прикметники, утворені від твірних основ інших частин мови, виявляють перехід одного рівня номінації в інший шляхом ад'єктивізації твірної основи у семі ад'єктивної похідної лексеми. Прикметники, що утворились на базі ад'єктивних твірних основ, такого переходу не виявляють. Суфіксальна морфема, яка утворює дериват від ад'єктивної твірної основи, несе менше семантичне навантаження, ніж суфіксальні морфемі, що взаємодіють з твірними основами інших частин мови: *ukrainien,ne(adj.) < Ukraine(subst.) ; hyoïdien,ne (adj.) < hyoïde (adj.) ; hollywoodien,ne (adj.) < Hollywood (subst.) ; grossier,ière (adj.) < gros (adj.) ; grimacier,ière (adj.) < grimace (subst.) ; dispersif,ve (adj.) < disrepser (v.)* (11). Відсотковий склад прикметників, що фіксують перехід одного рівня номінації в інший є досить великим та становить 68,8% від загальної кількості прикметникових лексем французької мови, поданих за словником *Petit Robert* (11). З них 42,1% становлять прикметники, утворені від іменникових основ, 26,4% - утворені від дієслівних основ. Згідно з результатами наших досліджень ми можемо стверджувати, що утворення словотвірного значення похідних французьких ад'єктивів відбувається за активної участі семних характеристик афіксальних морфем, з-поміж яких семантична активність суфіксальних морфем у процесі формування словотвірного значення похідних прикметників є очевидною. Семні характеристики твірних основ мають значення у питанні утворення словотворчих

рядів, де словотворча активність сем дозволяє виокремити найбільш продуктивні словотворчі типи з точки зору зв'язку похідної лексеми з твірною основою. Словотворчі ряди французьких ад'єктивів, утворені на базі іменникових основ, становлять 42,1%, на базі дієслівних основ – 26,4%, прикметникових – 11,8%, на базі основ інших частин мови – 0,5%.

Вивчення семних та граматичних характеристик твірної та похідної лексем виокремлює лексико-граматичну парадигму, котра формує словотвірне значення похідної лексеми та визначає її словотворчу активність у системі лексико-граматичних координат вокабуляра мови у контексті мовної комунікації. Так, у словотвірній системі французького ад'єктива найбільшу активність в утворенні словотвірного значення виявляють семні та граматичні ознаки суфіксальних формантів на базі іменникових твірних основ.

Список використаних джерел:

1. Алпеева Л.В. Современный русский язык. Морфемика и словообразование/ Л.В.Алпеева. – Соликамск: Изд-во СПИ, 1999.
2. Виноградов В.В. Словообразование и его отношение к грамматике и лексикологии, в его кн.: Избранные труды. Исследования по русской грамматике, М., 1975.
3. Винокур Г.О. Заметки по русскому словообразованию, в его кн.: Избранные работы по русскому языку, М., 1959.
4. Головин Б.Н. Введение в языкознание/ Б.Н.Головин. – 3-е изд. – М.: Высшая школа, 1977.
5. Земская Е.А. Словообразование как деятельность / Е.А. Земская.- М.: Наука, 1992.
6. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. Семантика производного слова / Е.С.Кубрякова. – М.: Наука, 1981.
7. Огольцева Е.В. Взаимодействие деривационного и лексического значений в семантике производного слова: учебное пособие/ Е.В.Огольцева. – Новгород: Нов. гос. Ун-т, 1999.
8. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка, М., 1956.
9. Степанова М.Д., Фляйшер В. Теоретические основы словообразования в современном немецком языке, М., 1984.
10. Улуханов И.С. Словообразовательная семантика в русском языке. – М.: Наука, 1977.
11. Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française.- Paris : Société du Nouveau Littré, 1970. – 1955p.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

BAUZER A. MODELING THE SYNTACTICAL
RELATIONS: A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE 3

DEMENCHUK O. TOWARDS A TYPOLOGY OF
SEMANTIC DERIVATION MODELS 6

ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

ПОТАПЧУК С.С. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО
ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ 10

ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ

АЛАДЬКО Д.О. МОТИВАЦІЙНІ МОДЕЛІ
НОМІНАЦІЙ АРТЕФАКТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ 14

АЛАДЬКО О.Д. НОМІНАЦІЇ ОДЯГУ В АНГЛІЙСЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ 17

ВАСИЛЬЄВА О.Є. СМАКОВІ НОМІНАЦІЇ В
АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 20

ВАСИЛЬКІВ Л. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ
ВІЗУАЛЬНИХ НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 23

ГЕРАСИМОВА Н.І. ОЛЬФАКТОРНІ НОМІНАЦІЇ У
ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 28

ГРЕБЕНЮК Ю. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ТЕМПЕРАТУРНИХ НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	30
ДАВИДОВИЧ Х.В. ТИПИ ВІДПОВІДНОСТЕЙ СЕМАНТИЧНИХ ДЕРИВАЦІЙ НОМІНАЦІЙ НА ПОЗНАЧЕННЯ СТРАХУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	34
ДРОШКЕВИЧ М.В. СЕМАНТИЧНА ВІДПОВІДНІСТЬ ЗВУКОВИХ НОМІНАЦІЙ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ	40
КІНАЩУК А.В. ТИПИ СЕМАНТИЧНИХ ВІДПОВІДНОСТЕЙ ІРАЦІОНАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	43
КУЧМА Т.В. ТАКСОНОМІЯ ВТОРИННИХ НОМІНАЦІЙ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІЄРАРХІЇ СУСПІЛЬСТВА	49
МІЗИН К.І. ЕТНОУНІКАЛЬНІ ЕМОЦІЙНІ КОНЦЕПТИ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ ЗІСТАВНОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ	52
НАУМЮК В.М. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ КОЛОРАТИВНИХ НОМІНАЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКИХ МОВАХ	55
НЕМЕРИШИНА М.В. СПЕЦИФІКА ПОНЯТІЙНИХ СЕГМЕНТІВ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ДРУЖБА» У ЇХ СИНОНІМІЧНИХ НОМІНАЦІЯХ	59

СОБШАН Є.О. СЕМАНТИЧНА ВІДПОВІДНІСТЬ
НОМІНАЦІЙ БОЛЮ ТА ДИСКОМФОРТНИХ
ВІДЧУТТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ 64

ЦУП О.В. ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ЗВУКОВИХ НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ,
НІМЕЦЬКІЙ, ІСПАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ 67

ЧЕРЕМІСІН М.В. ГУСТАТИВНІ НОМІНАЦІЇ В
АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ 70

***ФОНЕТИЧНА, ЛЕКСИЧНА І ГРАМАТИЧНА
СЕМАНТИКИ***

КОНСТАНТИНОВА О.В. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ
В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ
ОПОДАТКУВАННЯ 74

МИХАЙЛОВА Є.В. СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЇЇ
РОЛЬ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ "ЧАСТИНА МОВИ" 77

ОРЕЛ І.І. РОЛЬ НАРОДНИХ ЗАБОБОНІВ І ВІРУВАНЬ
У ФОРМУВАННІ КОНОТАТИВНОГО КОМПОНЕНТА
СЕМАНТИКИ СТЕРЕОТИПІВ 80

РИШКОВА А.В. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ
СТАТУСУ ЗРОЩЕНЬ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ
МОВІ 84

ТАРАСЮК Н.Ю. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА
ПАРАДИГМА СЛОВОТВІРНОГО ЗНАЧЕННЯ
ФРАНЦУЗЬКОГО АД'ЄКТИВА. 87

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ

БОРЗЕНКО О.П. СЛОВО ЯК НАЙВАЖЛИВІША
ОДИНИЦЯ МОВИ 92

ПАВЛОВСЬКА Л.О. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНЕ
ВИРАЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНИХ ФОРМУЛ ПОБАЖАНЬ У 96
РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ

СЕМАНТИКА ТЕКСТУ І ДИСКУРСУ

КАЛІНІЧЕНКО М.М. СЕМАНТИКА ЛІТЕРАТУРНИХ
ТЕКСТІВ ТА ПРОБЛЕМА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ 99
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА (МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ
АСПЕКТ)

КРУТЬКО Т.В. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЖАНР 105
ВІРТУАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

МІГІРІН П.І. ДО ПИТАННЯ СЕМАНТИКИ ТЕКСТУ І 107
ДИСКУРСУ

ХАРИТОНОВА Д.Д. КАТЕГОРІЇ “СВІЙ” ТА 111
“ЧУЖИЙ” У ЇХ ОПОЗИЦІЙНОМУ
ПРОТИСТАВЛЕННІ

ЧЕБЕРЯК А.М. ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ 114
ГУМОРИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ
РОМАНУ ХЕЛЕН ФІЛДІНГ «ЩОДЕННИК БРІДЖИТ
ДЖОНС»)

СЕМАНТИКА І ПЕРЕКЛАД

ВАКУЛЕНКО О.Л. МІЖМОВНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ 121
КОНЦЕПТІВ ТА ЇХНЬОЇ СТРУКТУРИ – НЕОБХІДНІ
СКЛАДОВІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

ДЖУРИЛО А.П., БАБИЧ О.А. ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТЕЛЕСКОПІ ЯК НОВІТНЬОГО СПОСОБУ СЛОВОТВОРЕННЯ	126
ДЖУРИЛО А.П., ДЕМИДОВА Д.В. ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	130
ДЖУРИЛО А.П., НАКАЛЮЖНИЙ Н.В. ФЕНОМЕН ЄВРОЛЕКТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ	134
ЗАБОЛОТНА Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКИ ТОПОНІМІВ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	138
ПАЮК В.Л. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АРХАЇЗМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	141
ХРИСТИЧ Н.С. СПОСОБИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СЕМАНТИКИ АНТРОПОНІМІВ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	144
ШЕВЧУК Л.О., ТОНКОШКУРОВА Ю.Ю. ПРАКТИЧНІ ТРУДНОЩІ СЛОВОТВІРНОГО ХАРАКТЕРУ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ ТЕХНІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ	148
SCHMYRKO O. ÜBERSETZUNGSMÖGLICHKEITEN DER DEUTSCHEN UND UKRAINISCHEN SPRICHWÖRTER	152